

Arweiniad atodol:

dysgwyr ag
anghenion dysgu
ychwanegol (ADY)

Hydref 2022

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Rydym yn gyfrifol am arolygu:

- ▲ ysgolion a lleoliadau meithrin a gynhelir gan, neu sy'n cael eu hariannu gan, awdurdodau lleol
- ▲ ysgolion cynradd
- ▲ ysgolion uwchradd
- ▲ ysgolion pob oed
- ▲ ysgolion arbennig
- ▲ unedau cyfeirio disgyblion
- ▲ ysgolion annibynnol
- ▲ addysg bellach
- ▲ colegau annibynnol arbenigol
- ▲ dysgu oedolion yn y gymuned
- ▲ gwasanaethau addysg llywodraeth leol ar gyfer plant a phobl ifanc
- ▲ addysg a hyfforddiant athrawon
- ▲ Cymraeg i oedolion
- ▲ dysgu yn y gwaith
- ▲ dysgu yn y sector cyfiawnder

Rydym hefyd:

- ▲ yn adrodd i Senedd Cymru ac yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Lywodraeth Cymru ac eraill
- ▲ yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon / cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor

Heol Keen

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan:

www.estyn.llyw.cymru

© Hawlfraint y Goron 2022: Gellir aildddefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildddefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl y ddogfen / cyhoeddiad penodol.

Beth yw'r diben?

Rhoi mwy o arweiniad i arolygwyr, i'w ddefnyddio ochr yn ochr ag arweiniad y sector, wrth werthuso'r deilliannau a'r ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol.

Ar gyfer pwy mae wedi'i fwriadu?

Ar gyfer lleoliadau meithrin nas cynhelir, ysgolion cynradd ac uwchradd a gynhelir ac annibynnol, ysgolion annibynnol ac unedau cyfeirio dysgwyr.

Pryd y dylid dechrau defnyddio'r arweiniad?

Medi 2021

Cynnwys**Tudalen**

Arweiniad atodol	1
Cyflwyniad	2
Fframwaith Arolygu Estyn	3
Maes arolygu 1: Dysgu	3
Maes arolygu 2: Lles ac agweddau at ddysgu	6
Maes arolygu 3: Addysgu a phrofiadau dysgu	6
Maes arolygu 4: Gofal, cymorth ac arweiniad	10
Maes arolygu 5: Arweinyddiaeth a rheolaeth	14
Atodiad 1: Trosolwg o ddeddfwriaeth ADY	18
Atodiad 2: Cynlluniau Datblygu Unigol (CDUau)	20
Atodiad 3: Darpariaeth arbenigol mewn ysgolion prif ffrwd	22
Atodiad 4: Cwestiynau ychwanegol i'w gofyn wrth arolygu darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag ymddygiad heriol	24
Atodiad 5: Y system AAA flaenorol	25
Atodiad 6: ADY ar gyfer lleoliadau nas cynhelir	28
Atodiad 7: Byrfoddau Cyffredin	31

Arweiniad atodol

Dogfennau allweddol Estyn sy'n arwain gweithgarwch arolygu yw'r llawlyfrau arweiniad arolygu ar gyfer pob sector. Fodd bynnag, rydym hefyd yn llunio arweiniad atodol i helpu arolygwyr ystyried agweddau penodol ar addysg a hyfforddiant ymhellach.

Mae'r dogfennau arweiniad atodol yn amlinellu rhai egwyddorion, ystyriaethau ac adnoddau allweddol ar gyfer arolygwyr. Maent yn ymwneud â phob sector rydym yn ei arolygu, oni bai eu bod yn datgan eu bod ar gyfer sector penodol. Maent yn ymhelaethu ar rai agweddau ar addysg / hyfforddiant (e.e. arolygu llythrennedd) neu ar ffyrdd o gynnal arolygiadau (e.e. defnyddio teithiau dysgu) neu drefniadau arolygu penodol (e.e. arweiniad ar arolygu ysgolion eglwys).

Nid nod y dogfennau arweiniad atodol yw bod yn gynhwysfawr. Nid yw'n ofynnol i arolygwyr weithio trwyddynt yn ddibendraw wrth gwmpasu unrhyw agwedd benodol ar arolygiad. Fodd bynnag, gallent fod yn ddefnyddiol i arolygwyr wrth ymateb i gwestiynau penodol sy'n dod i'r amlwg sy'n codi yn ystod arolygiadau neu pan fyddant yn dymuno myfyrio neu ymchwilio ymhellach.

Gallai dogfennau'r arweiniad atodol helpu ysgolion i ennill dealltwriaeth o'n trefniadau arolygu. Hefyd, gallent fod yn fuddiol i ysgolion wrth werthuso agweddau penodol ar eu darpariaeth eu hunain.

Mae ein gwaith arolygu wedi'i seilio ar yr egwyddorion canlynol:

- Bydd arolygwyr yn arolygu â meddylfryd cadarnhaol i sicrhau mai dyma'r profiad dysgu proffesiynol gorau posibl ar gyfer y staff ym mhob ysgol
- Bydd arolygwyr yn defnyddio ymagwedd sy'n canolbwyntio ar ddysgwyr at arolygu
- Bydd arolygwyr bob amser yn canolbwyntio'n gryf ar ansawdd yr addysgu a'r dysgu
- Bydd arolygwyr yn chwilio am arferion arloesol tra ystyriol
- Bydd arolygwyr yn teilwra'r gweithgareddau arolygu yn unol â'r amgylchiadau ym mhob ysgol cyhyd ag y bo modd
- Bydd arolygwyr yn hyblyg ac yn ymatebol i ganfyddiadau sy'n dod i'r amlwg, a byddant yn defnyddio'r ystod gynyddol o offer a'r dulliau arolygu sydd ar gael
- Bydd arolygwyr yn ystyried popeth yn y fframwaith arolygu, ond byddant yn adrodd ar y cryfderau allweddol a'r gwendidau ym mhob ysgol yn unig

Cyflwyniad

Mae'r arweiniad hwn yn disodli ein harweiniad blaenorol ynghylch 'Disgyblion y mae angen cymorth ychwanegol arnynt, gan gynnwys y rheiny ag anghenion addysgol arbennig (AAA)'. Mae'n cynorthwyo arolygwyr wrth werthuso'r deilliannau a'r ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr sydd ag **anghenion dysgu ychwanegol (ADY)**. Mae'n cynnwys gwybodaeth fuddiol i gefnogi arolygu deilliannau a darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag ADY.

Dylai arolygwyr ddefnyddio'r arweiniad hwn ochr yn ochr â'u harweiniad sector eu hunain. Hefyd, gallai fod yn fuddiol iddynt gyfeirio at ein harweiniad atodol ar faterion cysylltiedig sy'n dylanwadu ar ddeilliannau a darpariaeth ar gyfer y dysgwyr hyn, er enghraifft ar leihau effaith tloti ar gyrhaeddiad addysgol a lles.

Diwygio ADY

Pasiwyd Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Rhagfyr 2017. Rhoddwyd Cydsyniad Brenhinol i'r ddeddfwriaeth ym mis Ionawr 2018 a daeth yn [Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg \(Cymru\) 2018](#) ('y Ddeddf': Cynulliad Cenedlaethol Cymru, 2018). Yn sgil y Ddeddf, trefnwyd darpariaeth ar gyfer fframwaith statudol newydd i gynorthwyo plant a phobl ifanc ag ADY.

O dan y Ddeddf, disodlwyd y term angen addysgol arbennig (AAA) â'r term angen dysgu ychwanegol (ADY). Disodlwyd y term 'darpariaeth addysgol arbennig' â'r term 'darpariaeth ddysgu ychwanegol'. Trefnwyd rhoi'r newidiadau hyn ar waith yn wreiddiol dros gyfnod o dair blynedd, rhwng mis Medi 2020 a mis Awst 2023, ochr yn ochr â chyflwyno'r rhaglen trawsnewid ADY ehangach. Fodd bynnag, oherwydd effaith pandemig COVID-19, ni ddechreuodd y cyfnod hwn tan fis Medi 2021. Yn ystod y cyfnod gweithredu, mae deddfwriaeth AAA bresennol yn parhau i fod yn berthnasol, a bydd yn parhau i fod felly hyd nes cwblhau'r cyfnod gweithredu. Gellir gweld mwy o wybodaeth am y newidiadau allweddol a gyflwynwyd gan y Ddeddf yn Atodiad 1.

Dros y blynyddoedd diwethaf, bu amrywiad o ran sut mae ysgolion ac awdurdodau lleol (ALLau) wedi defnyddio'r termau 'AAA' ac 'ADY'. Yn ystod y cyfnod gweithredu, mae'n debygol y bydd anghysondeb yn parhau yn y derminoleg a ddefnyddir gan wahanol ysgolion. Yn benodol, gellir defnyddio'r term AAA o hyd yn ystod y cyfnod gweithredu ar gyfer y dysgwyr hynny sydd â datganiad o AAA yn hytrach na chynllun datblygu unigol (CDU). Ni ddylai arolygwyr ganolbwyntio ar y derminoleg a ddefnyddir. Yn hytrach, dylent werthuso pa mor dda y mae'r ysgol yn cynllunio, yn monitro ac yn adolygu darpariaeth ar gyfer yr holl ddysgwyr sydd ag ADY.

Mae Iaith Pawb, sef cynllun gweithredu Llywodraeth Cymru ar gyfer Cymru ddwyieithog, yn cydnabod hawl dysgwyr ag ADY i gael darpariaeth yn eu dewis iaith, fel yr amlinellir yng Nghod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig diwygiedig Cymru (2004).

Mae Cod ADY Cymru yn cynnwys canllawiau statudol i ysgolion, sefydliadau addysg bellach, awdurdodau lleol, cyrff y GIG ac eraill ar y system anghenion dysgu

ychwanegol. Gallwch weld y Cod yma: [Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru 2021](#).

Mae'n ofynnol i bob ysgol annibynnol yng Nghymru gydymffurfio â Rheoliadau Safonau Ysgol Annibynnol (Cymru) 2003. Mae'r rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i ysgol drefnu darpariaeth briodol ar gyfer yr holl ddysgwyr, yn cynnwys y rhai ag ADY. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i ysgolion annibynnol a cholegau annibynnol arbenigol ystyried y Cod ac ni osodir unrhyw ofynion arnynt ganddo. Serch hynny, gallai canllawiau a gwybodaeth yn y Cod fod yn ddefnyddiol i'r darparwyr hyn i lywio eu dealltwriaeth o'r system ADY, a'r rhan y gallent ei chwarae yn sicrhau'r deilliannau gorau ar gyfer dysgwyr ag ADY.

Fframwaith Arolygu Estyn (ar gyfer ysgolion ac UC Dau)

Dylai arolygwyr sicrhau bod gwerthusiad o'r pum maes arolygu yn cynnwys ystyried y deilliannau a'r ddarpariaeth ar gyfer yr holl ddysgwyr, yn cynnwys y rhai ag ADY.

Maes arolygu 1: Dysgu

Safonau a chynnydd mewn dysgu a medrau

Bydd angen i werthusiadau ar safonau dysgwyr sydd ag ADY ystyried y wybodaeth sydd ar gael am eu hanghenion a'u galluoedd unigol. Bydd gwerthusiadau'n ystyried eu cyraeddiadau a'u cyflawniadau o ran nodau dysgu unigol cytûn.

Categoriâu'r Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD)

Mae CYBLD yn cyfeirio at y categorïau AAA canlynol:

- Anawsterau dysgu cyffredinol
- Anawsterau dysgu cymedrol (ADC)
- Anawsterau dysgu difrifol (ADD)
- Anawsterau dysgu dwys a lluosog (ADDLI)
- Dyslecsia
- Dyscalwlia
- Dyspracsia
- Anhwylder diffyg canolbwytio a gorfywiogrwydd (ADHD)
- Anhwylderau'r sbectwm awtistiaeth (ASA)¹
- Anawsterau corfforol a meddygol
- Nam ar y clyw (NC)
- Nam ar y golwg (NG)
- Nam amlsynnwyr (MSI)
- Anawsterau lleferydd, iaith a chyfathrebu
- Anawsterau ymddygiadol, emosiynol a chymdeithasol (AYECh)¹

¹ Rydym yn defnyddio'r termau cyflyrau'r sbectwm awtistiaeth (CSA) ac anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol (AYECh) wrth gyfeirio at y categorïau ADY hyn.

- Anawsterau dysgu penodol (ADP)

Nid yw hi bob amser yn briodol gwerthuso safonau a chynnydd gwahanol grwpiau, yn enwedig pan fydd niferoedd bach o ddysgwyr o fewn grŵp penodol. Mae'n bwysig cydnabod y gallai'r dysgwyr hyn fod yn gwneud cynnydd cryf o ran eu man cychwyn a'u hanghenion unigol.

Fodd bynnag, pan fydd grŵp penodol o ddysgwyr yn gwneud cynnydd gwell neu waeth na'r garfan gyffredinol neu grwpiau eraill o ddysgwyr ag ADY, gallai arolygwyr ei ystyried yn fuddiol cynnwys cyfeiriad at hyn yn yr adroddiad.

- A yw disgyblion yn gwneud cynnydd da yn eu dysgu o'u manau cychwyn unigol?
- A yw dysgwyr yn ymwybodol o'r cynnydd y maent yn ei wneud, ac a ydynt yn mynd ati i gymryd rhan mewn gosod targedau ar gyfer gwella pan fydd hyn yn briodol?
- A yw dysgwyr yn cyflawni'r amcanion disgwylidig sydd wedi'u cynnwys yn eu CDUau?
- A yw targedau ar gyfer datblygu yn berthnasol ac yn ddigon heriol? A ydynt yn gysylltiedig â CDUau?
- A yw gwahanol grwpiau o ddysgwyr yn gwneud cynnydd da neu gynnydd gwael? Pam?
- Faint o gynnydd a wnaed gan y dysgwyr hynny â medrau cymharol wan nad ydynt yn cael cymorth ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol?

Cyfraddau cynnydd dysgwyr ar gyfer y rhai ag ADY

Wrth arolygu ysgolion, dylai arolygwyr fod yn wylidwrus o gymharu perfformiad dysgwyr ag ADY â pherfformiad eu cyfoedion nad oes ganddynt ADY. Mae'n debygol na fydd llawer ohonynt yn cyflawni cystal â'u cyfoedion o ran medrau neu feysydd y cwricwlwm. Fodd bynnag, efallai eu bod wedi gwneud cynnydd cryf dros gyfnod o ran eu manau cychwyn. Pan fydd dysgwyr ag ADY yn gwneud cynnydd cryf, dylid cydnabod hyn yn yr adroddiad.

Dyma ble gallai fod enghreifftiau o hyn:

- mae dysgwr ag anawsterau cyfathrebu yn magu hyder i gyfathrebu â'i gyfoedion a chymryd rhan mewn gwasanaeth ysgol
- mae dysgwr â medrau cydlynu gwael yn dysgu gwisgo'i gôt amser chwarae
- mae dysgwr ag anawsterau ymddygiadol, cymdeithasol ac emosiynol yn ennill y cymwysterau angenrheidiol i symud ymlaen i goleg neu gyflogaeth
- mae dysgwr â chyflwr y sbectrwm awtistiaeth (CSA) yn cwblhau lleoliad profiad gwaith yn llwyddiannus

- Sut mae cyfraddau cwblhau cyrsiau ar gyfer dysgwyr a chymwysterau yn cymharu ar gyfer dysgwyr ag ADY a chyfraddau cwblhau dysgwyr eraill?
- Pa mor dda y mae dysgwyr ag ADY yn cymhwysu eu medrau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth i sefyllfaoedd newydd, yn cynnwys y tu allan i'r ystafell ddosbarth?

- A yw anawsterau penodol dysgwyr, fel canolbwyntio gwael neu fedrau cyfathrebu gwan, yn rhwystro eu cynnydd a'u cyfle i fanteisio ar y cwricwlwm cyfan?
- A yw dysgwyr yn cymhwyso'r wybodaeth a'r medrau y maent yn eu datblygu mewn sesiynau grŵp bach 1:1 i sefyllfa dosbarth cyfan a bywyd ehangach yr ysgol yn llwyddiannus?
- A yw dysgwyr yn defnyddio cymhorthion cyfathrebu / cyfathrebu di-eiriau yn effeithiol i fynegi eu hanghenion a'u barn, a rhyngweithio â phobl eraill?
- A yw dysgwyr yn datblygu eu medrau corfforol / medrau echddygol manwl / medrau echddygol bras yn briodol?
- A yw dysgwyr yn datblygu'r medrau y bydd eu hangen arnynt ar gyfer bywyd yn y dyfodol?
- A yw dysgwyr yn datblygu annibyniaeth a medrau gwneud penderfyniadau priodol, yn cynnwys hunanofal, hylendid personol, trin arian?

Cynnydd mewn medrau

Wrth arolygu cynnydd mewn medrau, mae hefyd yn bwysig ystyried y medrau sydd eu hangen ar ddysgwyr i'w helpu yn eu bywydau bob dydd a'u paratoi ar gyfer y dyfodol. Gallai hyn, er enghraifft, gynnwys tynnu a gwisgo eu hesgidiau, defnyddio'r toiled yn annibynnol, dysgu darllen amserlen fysiau, trin eu harian, talu biliau, gofyn am gymorth pan fyddan nhw allan yn y gymuned, adnabod arwyddion a symbolau.

Wrth werthuso cynnydd dysgwyr mwy abl ag ADY, dylai arolygwyr ganolbwyntio ar y cynnydd y maent wedi'i wneud o ran eu manau cychwyn unigol, ond gallent hefyd ystyried sut mae hyn yn ymwneud â chynnydd dysgwyr o allu gwybyddol tebyg heb unrhyw ADY.

Cynnydd o ran manau cychwyn

Mae ysgolion yn mesur man cychwyn dysgwr mewn gwahanol ffyrdd. Gallai hyn gynnwys:

- Arsylwi gan yr athro dosbarth ac aelodau staff perthnasol eraill
- Asesu medrau personol a chymdeithasol, llythrennedd a rhifedd dysgwr yn ffurfiol
- Gwybodaeth o CDU dysgwr
- Gwybodaeth o adroddiadau arbenigwyr, er enghraifft adroddiadau seicolegydd addysg, therapydd lleferydd ac iaith, therapydd galwedigaethol
- Gwybodaeth o ysgol flaenorol

Bydd arolygwyr yn ystyried pa mor dda y mae'r ysgol yn defnyddio'r wybodaeth sydd ar gael iddi mewn manau eraill yn y fframwaith, yn enwedig maes arolygu 3 (3.2: Addysgu ac asesu) a maes arolygu 4 (4.1: Datblygiad Personol). Bydd y maes arolygu hwn yn canolbwyntio ar y wybodaeth mae'r dystiolaeth hon yn dweud wrth arolygwyr am y cynnydd a wna dysgwyr yn eu dysgu.

Nid oes unrhyw ddisgwyliad cytûn ynghylch faint o gynnydd y dylai dysgwr ei wneud o ran ei fan cychwyn, gan y bydd hyn yn amrywio yn ôl gallu ac anghenion pob dysgwr unigol. Yn yr un modd, nid yw llawer o ddysgwyr ag ADY yn gwneud cynnydd cyson ('llinol') wrth ddatblygu eu medrau. Er enghraifft, yn aml, mae gan

ddysgwyr â CSA 'broffil pigfaen', gyda gwahanol lefelau medr mewn maes cyffredinol, fel arddangos cryfderau wrth adnabod geiriau a sillafu, ond eto'n cael trafferth â'u dealltwriaeth.

Bydd ysgolion yn defnyddio ystod o ddulliau i werthuso'r cynnydd a wna dysgwyr ag ADY. Dylai arolygwyr wirio'n ofalus fod y dulliau hyn yn drylwyr a bod y wybodaeth y maent yn ei darparu yn gywir a dibynadwy.

Maes arolygu 2: Lles ac agweddau at addysgu

2.1 Lles

- A yw pob dysgwr yn dangos agweddau cadarnhaol tuag at anabledd ac ADY?
- I ba raddau y mae disgyblion ag ADY yn ymateb yn gadarnhaol i gyfleoedd i gymryd rhan mewn ystod o weithgareddau corfforol? Er enghraifft, trwy glybiau cinio, clybiau ar ôl yr ysgol.
- A oes gan ddysgwyr ag ADY gyfrifoldebau yn yr ysgol? Er enghraifft, aelodaeth o'r cyngor ysgol, mentora cyfoedion.
- A yw dysgwyr ag ADY yn teimlo bod oedolion yn yr ysgol yn gwrandao ar eu barn?
- A yw dysgwyr ag ADY yn cael eu cynnwys yn y broses gwneud penderfyniadau pan fydd y penderfyniadau hyn yn effeithio arnyn nhw?

2.2 Agweddau at ddysgu

- Sut mae cyfraddau presenoldeb dysgwyr ag ADY yn cymharu â chyfraddau presenoldeb dysgwyr eraill?
- A yw dysgwyr â phresenoldeb gwael yn gwella eu presenoldeb dros gyfnod?
- Sut mae cyfraddau gwahardd dysgwyr ag ADY yn cymharu â chyfraddau gwahardd dysgwyr eraill?
- A oes gostyngiad yng nghyfraddau gwahardd dysgwyr unigol dros gyfnod?
- A yw dysgwyr yn cael cyfleoedd i ddatblygu gwydnwch yn eu dysgu?
- A yw pob un o'r dysgwyr yn dangos diddordeb yn eu gwaith ac yn ymgysylltu'n dda â thasgau?
- A yw pob un o'r dysgwyr yn gwneud cynnydd wrth gymryd cyfrifoldeb am eu gweithredoedd a'u gwaith?
- O ran eu hangen nodedig, a yw dysgwyr, yn enwedig y rhai ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol (ACEY), yn dangos ymddygiad da mewn gwersi ac yn ystod amseroedd egwyl?

Presenoldeb

Wrth ystyried cyfraddau presenoldeb dysgwyr ag ADY, mae'n bwysig ystyried ffactorau fel salwch (yn gysylltiedig â chyflyrau) ac apwyntiadau (meddygol, therapiwtig).

O ran dysgwyr sydd ag anawsterau emosiynol neu ymddygiadol, mae'n bwysicach ystyried eu presenoldeb gwell dros gyfnod. Mewn llawer o achosion, bydd gan y dysgwyr hyn hanes gwael o ran presenoldeb, a gallent fod wedi mynychu sawl ysgol wahanol.

Maes arolygu 3: Addysgu a phrofiadau dysgu

3.1 Ehangder, cydbwysedd a phriodoldeb cwricwlwm yr ysgol

- A oes gan ddysgwyr unrhyw anghenion cwricwlwm nad yw'r ysgol yn darparu ar eu cyfer?
- Pa mor dda y mae rhaglenni astudio yn diwallu anghenion dysgwyr ag anawsterau dysgu sylweddol?
- A yw'r ysgol yn darparu profiadau dysgu ychwanegol sy'n briodol ar gyfer eu hanghenion?
- Pa mor dda y mae'r ysgol yn goresgyn anawsterau â bylchau mewn dysgu ac ailadrodd y cwricwlwm ar gyfer dysgwyr sydd wedi symud lleoliadau nifer o weithiau?
- Pa mor dda y mae'r cwricwlwm yn darparu cyfleoedd i ddatblygu medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh dysgwyr o ran manau cychwyn unigol?
- I ba raddau y mae'r cwricwlwm yn galluogi dysgwyr i ddatblygu medrau sy'n eu paratoi'n dda ar gyfer y cam nesaf mewn dysgu a bywyd? Er enghraifft, annibyniaeth, hunanofal neu drin arian.
- A oes digon o gyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu eu medrau mewn sefyllfaoedd ymarferol, go iawn?
- A yw deunyddiau a dulliau cyflwyno yn gwneud y cwricwlwm yn hygyrch i bob un o'r dysgwyr?
- A yw'r cwricwlwm yn darparu cyfleoedd addas i ddysgwyr ag ADY ddatblygu eu medrau Cymraeg, lle bo'n briodol?
- A yw dysgwyr sy'n manteisio ar y cwricwlwm yn defnyddio Iaith Arwyddion Prydain (BSL) neu Saesneg â chymorth arwyddion (SSE), Braille neu brint bras yn cael cymorth i wneud hynny pan fydd ei angen arnynt?

3.2 Addysgu ac asesu

Addysgu

- A yw'r dulliau addysgu a ddefnyddir yn llwyddiannus o ran ennyn diddordeb pob dysgwr?
- A yw ymarferwyr yn ymyrryd yn briodol wrth i ddysgwyr chwarae a dysgu'n annibynnol i ddatblygu eu medrau ar lefel addas?
- Pa mor effeithiol yw'r defnydd a wneir o sesiynau unigol / grŵp targedig ar gyfer dysgwyr?
- I ba raddau y mae addysgu yn ystyried anghenion dysgwyr unigol?
- A yw gwaith yn briodol o heriol ac ymestynnol ar gyfer yr holl ddysgwyr?
- Pa mor effeithiol yw gweithdrefnau ymyrraeth gynnar yr ysgol?
- I ba raddau y mae addysgu yn gwella gwybodaeth, dealltwriaeth a medrau dysgwyr?
- A oes gan staff ddisgwyliadau uchel, ac a ydynt yn darparu gwaith heriol i ddiwallu anghenion pob dysgwr?
- A yw staff cymorth yn cael eu defnyddio'n effeithiol i gefnogi dysgu ac ymddygiad?²

² Trwy gydol yr arweiniad hwn, defnyddir y term 'staff cymorth' i ddynodi staff, heblaw athrawon, sy'n cael eu cyflogi i gynorthwyo dysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol. Er enghraifft, cynorthwywyr cymorth dysgu, cynorthwywyr cymorth ymddygiad a chynorthwywyr cyfathrebu.

Staff cymorth

Mewn ysgolion, gallai dysgwyr gael cymorth neilltuedig, sy'n cael ei gofnodi yn eu CDU. Cyfeirir at hyn yn aml fel cymorth 1:1. Mae ystyriaethau pwysig i'w gwneud pan roddir cymorth 1:1.

Oni nodir yn glir mewn CDU dysgwr, nid oes rhaid i gymorth gael ei ddarparu gan un aelod staff. Yn gyffredinol, mae'n arfer dda rhannu'r gwaith, fel nad yw'r dysgwr yn dechrau dibynnu'n ormodol ar un unigolyn. Gallai'r aelod staff gynorthwyo'r dysgwr ochr yn ochr â dysgwyr eraill. Fel arfer, ni ddylai'r aelod staff eistedd ochr yn ochr â'r dysgwr bob amser, gan y gall hyn atal annibyniaeth a'i gwneud yn anodd i ddysgwr ddatblygu perthnasoedd â'i gyfoedion. Mae hyrwyddo annibyniaeth yn bwysig iawn. Mae'n well i ddysgwr gwblhau ychydig o gwestiynau mathemateg yn annibynnol na gorffen yr holl waith gyda chymorth. Dylid caniatáu i ddysgwyr wneud camgymeriadau a'u cywiro ar eu pen eu hunain, yn hytrach na dweud wrthynt bob tro maent yn gwneud camgymeriad.

Pan fydd arolygwyr yn pryderu am y model cymorth a ddefnyddir, dylent ofyn i'r ysgol pa drefniadau sydd ar waith i ddatblygu annibyniaeth dysgwr.

- Pan fydd yn berthnasol, a ymgynghorir â dysgwyr ynglŷn â phryd sydd fwyaf priodol iddyn nhw gael eu tynnu allan o waith y grŵp dosbarth ar gyfer gwaith unigol?
- A gaiff dysgwyr eu grwpio mewn ffordd sy'n eu helpu i ddysgu orau, yn cynnwys grwpiau tynnu allan o wersi a grwpiau dosbarth bach?
- A yw dysgwyr sy'n mynychu dosbarthiadau arbenigol neu grwpiau bach yn cael ystod o brofiadau, yn cynnwys cydweithio â dysgwyr eraill?
- A yw trefniadau eistedd yn diwallu anghenion dysgwyr ag ADY?
- A yw pob un o'r staff sy'n cynorthwyo dysgwyr ag ADY yn ymwybodol o dargedau mewn CDUau?
- Pa mor dda y mae staff cymorth yn deall ac yn defnyddio strategaethau i gefnogi ADY dysgwyr unigol?

Tynnu allan ar gyfer sesiynau unigol / grŵp

Yn dibynnu ar y cyd-destun, gellir tynnu dysgwyr allan o ddosbarth ar gyfer sesiynau unigol neu grŵp. Fel arall, gallent gael ymyriadau targedig yn yr ystafell ddosbarth.

Yn gyffredinol, dylai ysgolion geisio osgoi tynnu dysgwyr allan o wersi yn rhy aml, oherwydd gall hyn olygu eu bod yn colli allan ar ryngweithio â dysgwyr eraill. Pan fydd arbenigwyr, fel therapyddion neu athrawon NG / NC / ADP yn gweithio gyda dysgwyr unigol, mae'n fuddiol os gall y gwaith hwn gael ei wneud yn yr ystafell ddosbarth, er mwyn i staff prif ffrwd allu elwa ar yr ymyrraeth arbenigol.

Addasiadau i'r cwricwlwm

Lle ceir arfer dda, nid yw staff yn addasu gwaith a baratowyd ar gyfer gweddill y dosbarth yn unig. Yn hytrach, maent yn ystyried pob dysgwr o'r cychwyn, ac yn

paratoi gwaith a dulliau addysgu sy'n diwallu eu hanghenion. Mae 'addasiadau' priodol yn cynnwys creu copïau Braille neu brint bras ar gyfer dysgwyr â nam ar y golwg, defnyddio diddordebau arbennig dysgwyr i ennyn eu diddordeb mewn dysgu neu roi egwylion symud rheolaidd i ddysgwyr â CSA i helpu lleihau'r gorbryder sy'n gysylltiedig ag ystafell ddosbarth brysur, canolbwyntio o'r newydd ac ymdawelu.

Dulliau arfer sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn

Yn sgil cyflwyno Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018, dylai dulliau arfer sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ar gyfer cynllunio / adolygiadau fod yn gyffredin. Gellir gweld arweiniad pellach yma: [Pecyn cymorth adolygiadau sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn: Canllaw ar gyfer y blynyddoedd cynnar, ysgolion a cholegau yng Nghymru.](#)

Asesu

- A yw staff yn rhoi adborth mewn ffyrdd sy'n ystyrlon i ddysgwyr? A yw'r adborth hwn yn diwallu eu hanghenion unigol?
- I ba raddau y mae dysgwyr yn ymgymryd â gweithgareddau ystyrlon sy'n dangos dealltwriaeth o'u perfformiad eu hunain a'r camau y mae angen iddynt eu cymryd i wella?
- A yw'r ysgol yn defnyddio ystod o offer a gweithdrefnau asesu ychwanegol ar gyfer nodi anghenion dysgwyr?
- A oes gan yr ysgol systemau priodol ar waith i olrhain cynnydd dysgwyr ag ADY?
- A yw'r ysgol yn defnyddio data asesu'n dda i fonitro cynnydd dysgwyr ag ADY, ac yn cynllunio'r cwricwlwm a/neu anghenion cymorth dysgwyr mewn modd amserol?
- Pa mor effeithiol yw adroddiadau blynyddol i rieni a gofalwyr? A ydynt yn glir ac yn bersonol, ac wedi'u seilio ar ddealltwriaeth gadarn o'r dysgwr? A ydynt yn rhoi disgrifiad digon da o'r cynnydd a wnaed gan unigolion?
- A yw adroddiadau i rieni a gofalwyr yn cysylltu'n ddigon da â thargedau wedi'u cynnwys mewn CDUau?

Adborth ysgrifenedig

Ni fydd pob un o'r dysgwyr yn gallu manteisio ar adborth ysgrifenedig. Dylai arolygwyr ystyried p'un a yw adborth ysgrifenedig yn helpu dysgwyr i ddeall beth mae angen iddynt ei wneud i wella'u gwaith, a ph'un a yw adborth yn arwain at welliant, mewn gwirionedd. Os nad felly y mae, gallai fod yn fwy effeithiol rhoi adborth ar lafar.

Maes arolygu 4: Gofal, cymorth ac arweiniad

4.1 Datblygiad personol (yn cynnwys datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol, a darparu cymorth dysgu)

Nodi a chefnogi anghenion

- A oes gan yr ysgol systemau cadarn ar waith ar gyfer adnabod ADY dysgwyr unigol pan fyddant yn dechrau yn yr ysgol?
- I ba raddau y mae dysgwyr ag ADY yn gadael yr ysgol cyn cwblhau naill ai addysg statudol neu'u cwrs? Pa resymau a roddir am hyn, a sut caiff y wybodaeth hon ei rhannu â llywodraethwyr neu'r awdurdod lleol?
- A oes cysylltiadau agos a chynllunio da ar y cyd rhwng unrhyw ddarpariaeth adnoddau a darpariaeth brif ffrwd?
- A yw cymorth dysgu yn briodol? A yw'r ysgol yn meddu ar ddealltwriaeth dda o effeithiolrwydd y cymorth?
- Pa mor effeithiol y mae'r ysgol yn trefnu darpariaeth briodol ar gyfer dysgwyr ag anghenion emosiynol a chymdeithasol?
- Pan fydd yn berthnasol, a yw trefniadau arholi arbennig wedi eu cynllunio'n dda, ac yn cael eu trafod a'u cytuno gyda dysgwyr?
- Pan fydd yn berthnasol ac yn briodol, a oes cynlluniau datblygedig ar gyfer trosglwyddo'n ôl i ddarpariaeth brif ffrwd?

Adnabod ADY

Bydd ysgolion yn defnyddio ystod o dystiolaeth i gefnogi adnabod ADY. Gall y dystiolaeth hon ddod gan y plentyn, y rhieni a'r gofalwyr, staff addysg neu wasanaethau eraill yn gysylltiedig â'r plentyn, er enghraifft ymwelydd iechyd. Efallai bydd gan blant anabledd nodedig. Fodd bynnag, bydd cynnydd y rhai ag anabledd nodedig yn cael ei arsylwi a'i asesu.

Gallai'r dystiolaeth a gasglwyd gynnwys:

offer a fframweithiau sgrinio neu asesu safonedig

data arsylwadol

ansawdd eu gwaith

rhestrau gwirio datblygiadol

holiaduron graddio

asesu trwy ymyrraeth

asesiadau gan asiantaethau eraill, fel cyrff iechyd

holiaduron am anawsterau ymddygiadol, cymdeithasol ac emosiynol a phroffion safonedig

mathau eraill o asesu personoledig, yn enwedig ble mae namau ar y synhwyrau

yn gwneud offer a fframweithiau sgrinio ac asesu safonedig yn amhriodol

Nid yw cynnydd araf a chyrhaeddiad isel yn golygu o reidrwydd fod gan blentyn neu berson ifanc ADY. Yn yr un modd, gallai plentyn sy'n cyflawni yn unol â'i oedran cronolegol fod ag ADY.

Pan fydd cynnydd yn parhau i fod yn llai na'r disgwyl ac nad yw cymhwyso addysgu gwahaniaethol neu ymyriadau targedig safonol wedi mynd i'r afael â'r bwch o ran cyrhaeddiad rhwng y plentyn neu'r person ifanc a'i gyfoedion, byddai hyn fel arfer yn dangos y gallai fod gan y plentyn neu'r person ifanc ADY.

Ar ôl cytuno bod gan blentyn ADY, yna dylid cytuno ar y ddarpariaeth ddysgu ychwanegol (DDdY) briodol ar sail tystiolaeth, er enghraifft gan seicolegydd addysg, gweithiwr meddygol proffesiynol neu staff addysg.

I gael mwy o wybodaeth am ddyletswyddau ysgolion ynglŷn â'r broses ar gyfer adnabod ADY a gweithredu'r DDdY fwyaf priodol, gweler [Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru 2021](#).

Gwasanaethau cymorth allanol

- A yw'r ysgol yn gweithio'n dda mewn partneriaeth â gwasanaethau eraill, er enghraifft gwasanaethau iechyd neu wasanaethau cymdeithasol, i ddiwallu anghenion dysgwyr?
- A yw'r ysgol yn cysylltu'n dda ag asiantaethau eraill ac yn helpu dysgwyr ag ADY i gynllunio eu llwybrau yn y dyfodol?
- A oes gan yr ysgol drefniadau da ar waith i sicrhau cyfnod pontio di-dor i ddysgwyr ag ADY o un cyfnod addysg i un arall (yn cynnwys trosglwyddo i'r ysgol, a'r tu allan)?
- A oes cyswllt effeithiol â'r awdurdod lleol i sicrhau bod cymorth ychwanegol yn diwallu anghenion dysgwyr?
- A oes tystiolaeth fod yr ysgol yn olrhain y cynnydd a wnaed gan ddysgwyr a gyfeiriwyd at asiantaethau allanol ac UC'Dau i gael addysg heblaw yn yr ysgol?
- Pa mor ymrwymedig yw'r ysgol i drefniadau 'symudiadau wedi'u rheoli' gan yr awdurdod lleol?
- Pan fydd yn berthnasol, a yw dysgwyr yn troi at staff cymorth, athrawon neu seicolegwyr addysg sy'n siarad Cymraeg, yn ogystal â darpariaeth ar gyfer anghenion penodol fel therapyddion lleferydd ac iaith?
- A yw'r ysgol yn ymgysylltu'n effeithiol â phartneriaid, yn cynnwys rhieni a gofalwyr ac ysgolion blaenorol dysgwyr, i nodi anghenion dysgwyr a threfnu darpariaeth briodol?
- A yw ysgolion yn gwneud dysgwyr a theuluoedd yn ymwybodol o gymorth proffesiynol a gwasanaethau arbenigol fel cwnsela, Gyrfa Cymru a gwasanaethau iechyd meddwl?
- Pa mor dda y mae cyngor ac arweiniad i ddysgwyr ar eu cam dysgu nesaf yn ystyried eu cryfderau a'u hanghenion unigol?

Cyfathrebu amgen ac estynedig (AAC)

Mae'r term AAC yn cyfeirio at y gwahanol ddulliau y gellir eu defnyddio gan bobl â phroblemau cyfathrebu sylweddol i gefnogi neu ddisodli cyfathrebu ar lafar. Yn gyffredinol, mae ysgolion arbennig yn gwneud defnydd helaeth o AAC. Fodd bynnag, gallai fod angen i ddysgwyr ag anghenion cyfathrebu cymhleth sy'n mynychu darpariaeth brif ffrwd ddefnyddio dulliau AAC hefyd.

Mae dulliau'n cynnwys:

ystumiau

arwyddion

symbolau

byrddau cyfathrebu

gwrthrychau cyfeirio

defnyddio technoleg, e.e. Cymhorthion Cyfathrebu Allbwn Llais (VOCAs), technoleg llygad-syllu

Dylid nodi nad ydym yn argymhell nac yn cymeradwyo unrhyw ddull cyfathrebu penodol.

Cyfathrebu cyflawn

Gallai ysgolion fabwysiadu dull 'Cyfathrebu Cyflawn', ble bydd dysgwyr yn cael eu haddysgu i gyfathrebu gan ddefnyddio cyfuniad o ddulliau sy'n cefnogi ac yn atgyfnerthu ei gilydd. Er enghraifft, gallai dysgwr ddefnyddio symbolau ac arwyddion, yn ogystal ag ystumio a lleferydd sylfaenol.

Darpariaeth Gymraeg

Bydd yn ofynnol i ddarparwyr ystyried p'un a oes angen darpariaeth ddysgu ychwanegol ar blentyn neu berson ifanc yn Gymraeg; bydd y ddyletswydd hon yn un barhaus, yn hytrach na phenderfyniad untro. Os byddant yn gwneud hyn, rhaid dogfennu hyn yn y CDU, a rhaid cymryd 'yr holl gamau rhesymol' i sicrhau bod y ddarpariaeth yn Gymraeg. Mae mecanwaith wedi'i gynnwys yn y Ddeddf i ddileu, trwy reoliadau, prawf yr 'holl gamau rhesymol', fel bod y dyletswyddau i gynnig darpariaeth ddysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg yn dod yn ddiamod dros gyfnod.

Symudiadau wedi'u rheoli

Mae symudiad wedi'i reoli yn golygu cynllun i drosglwyddo dysgwr yn ofalus o un ysgol i un arall.

Mae'n galluogi plentyn neu berson ifanc i symud ymlaen i raglen neu leoliad newydd mewn ffordd sy'n dderbyniol i'r holl bartïon priodol, yn enwedig y dysgwr. Mae'r broses wedi'i chynllunio i helpu'r dysgwr i symud ymlaen a dechrau o'r newydd.

Mae tystiolaeth yn awgrymu, er mwyn i symudiad wedi'i reoli fod yn llwyddiannus, bod angen rhoi ystyriaeth lawn i ymgysylltu'n llawn â'r dysgwr, y rhieni, y gofawr

a'r ysgolion, a bod angen mynd i'r afael â materion cludiant.

Gellir cael mwy o wybodaeth yng nghylchlythyr 096/2011 Llywodraeth Cymru: [Defnydd effeithiol o symudiadau wedi'u rheoli. Cychwyn newydd i blant a phobl ifanc yn yr ysgol.](#)

ac yn ein hastudiaeth thematig: [Defnydd effeithiol o symudiadau rheoledig gan awdurdodau lleol ac ysgolion \(Mawrth 2018\)](#)

Datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol

- A yw gweithredoedd o addoli ar y cyd yn hygyrch i'r holl ddysgwyr?
- I ba raddau y mae'r ysgol yn creu cyfleoedd ystyrlon a gwerth chweil ar gyfer dysgwyr ag ADY i ddatblygu eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth wrth wneud dewisiadau addas ynghylch ffordd o fyw o ran bwyta ac yfed yn iach, camddefnyddio sylweddau, diogelwch ar-lein a rhyw a pherthnasoedd?
- I ba raddau y mae rhaglen addysg bersonol a chymdeithasol yr ysgol wedi'i theilwra i anghenion dysgwyr ag ADY?
- A roddir digon o anogaeth a chyfleoedd i'r holl ddysgwyr gymryd cyfrifoldeb amdanyn nhw eu hunain a phobl eraill, dangos blaengaredd a datblygu dealltwriaeth o fyw mewn cymuned?
- I ba raddau y mae'r ysgol yn galluogi ac yn annog dysgwyr ag ADY i wneud penderfyniadau sy'n effeithio arnyn nhw? A oes ganddynt rôl weithredol fel cynrychiolydd dosbarth neu gynrychiolydd myfyrwyr? A ydynt yn aelodau o'r cynghorau ysgol neu'r undebau myfyrwyr? A wrandewir ar eu barn a'u profiadau, ac a weithredir yn unol â nhw?
- Pa mor dda y mae'r ysgol yn sicrhau bod cyfleoedd i ddysgwyr ag anghenion ychwanegol ddatblygu'n ysbrydol ac yn ddiwylliannol? Er enghraifft, trwy ddarpariaeth gyfoethog a theilwredig ar gyfer y celfyddydau, yn cynnwys cerddoriaeth, celf a dylunio.
- A yw'r ysgol yn sicrhau bod cynrychiadau a pherfformiadau ysgol, theatr, dawns a chwaraeon yn cynnwys cyfleoedd priodol i alluogi'r rhai ag ADY, yn cynnwys anghenion corfforol, i gymryd rhan?

Cynllunio ar gyfer pontio

Mae cyswllt clir rhwng pontio gwael a deilliannau gwael ar gyfer plant. Gallai cyfnod pontio gwael arwain at bresenoldeb gwael ac ymddieithrio o addysg. Bydd dysgwyr yn mynd trwy sawl cyfnod pontio trwy gydol eu bywyd ysgol, a dylid cynllunio'r rhain yn ofalus, yn enwedig ar gyfer y rhai ag ADY.

Dylid cynnwys dysgwyr mewn trafodaethau a chynllunio ar gyfer pontio, lle bo modd. Mae ymchwil wedi dangos bod defnyddio dull sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ar gyfer cyfnod pontio yn helpu gwella profiad plant a'u teuluoedd. Gellir dogfennu unrhyw gymorth ychwanegol a nodwyd ar gyfer cyfnod pontio yn y CDU er mwyn gallu cymryd y cam hwnnw ar yr adeg briodol. Gall cyfuno cynllunio cyfnod pontio ag adolygiadau CDU fod yn ffordd effeithlon ac effeithiol o ddefnyddio adnoddau.

I gael mwy o wybodaeth am sut i gynorthwyo dysgwyr yn ystod cyfnodau pontio

penodol, fel trosglwyddo i leoliad addysg cyntaf dysgwr, neu drosglwyddo i leoliad newydd, gweler [Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru 2021](#).

Hefyd, bydd arolygwyr yn ystyried pa mor dda y mae'r ysgol yn rheoli trosglwyddiadau dysgwyr ag ADY o fewn yr ysgol neu'r diwrnod ysgol, er enghraifft pan fydd dysgwyr yn mynychu dosbarth arbenigol o fewn yr ysgol brif ffrwd.

4.2 Diogelu

- A yw polisiâu a gweithdrefnau diogelu'r ysgol yn ystyried bregusrwydd cynyddol dysgwyr ag ADY ac yn sicrhau bod trefniadau ar gyfer y dysgwyr hyn yn briodol?
- A yw staff wedi eu hyfforddi'n briodol mewn ymyrraeth gorfforol gyfyngol, lle bo'n briodol?
- A oes gan yr ysgol bolisi clir ynglŷn â defnyddio ymyrraeth gorfforol ataliol? A yw hwn yn bodloni'r disgwyliadau mewn canllawiau cenedlaethol fel cylchlythyr 272/2021 Llywodraeth Cymru: '[Cadw Dysgwyr yn Ddiogel – Rôl awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a pherchnogion ysgolion annibynnol o dan Ddeddf Addysg 2002](#)' ac '[Ymyriad diogel ac effeithiol: defnyddio grym rhesymol a chwilio am arfau](#)', dogfen ganllawiau 097/2013 Llywodraeth Cymru?
- A oes gan yr ysgol systemau priodol i gofnodi digwyddiadau, yn cynnwys adrodd i gyrrff perthnasol? A yw staff yn dilyn y gweithdrefnau hyn yn drylwyr?
- A yw protocolau meddygol ar gyfer dysgwyr anabl unigol yn gyfoes, ac a yw staff wedi cael hyfforddiant priodol?
- I ba raddau y mae ymagwedd yr ysgol at wrthfwlio yn effeithiol, yn enwedig o ran dysgwyr ag ADY?

Maes arolygu 5: Arweinyddiaeth

5.1 Ansawdd ac effeithiolrwydd arweinwyr a rheolwyr

Ymagwedd ysgol gyfan at ADY

- A oes gan yr ysgol ethos clir o ran cynhwysiant ac amrywiaeth?
- A yw pob un o'r staff, llywodraethwyr, rhieni a gofalwyr a dysgwyr yn rhannu'r ethos hwn?
- A yw uwch reolwyr yn rhoi ffocws strategol priodol ar ddarpariaeth a deilliannau ar gyfer dysgwyr ag ADY?
- Pa mor effeithiol y mae'r ysgol yn gweithio gyda rhieni i wella gwybodaeth a dealltwriaeth staff i wneud addasiadau addas i'r cwricwlwm a/neu gymorth?

Rôl y Cydlynnydd ADY

- A yw rôl a chyfrifoldebau'r Cydlynnydd ADY wedi eu diffinio'n glir?
- A yw'r Cydlynnydd ADY yn ymwybodol o ganllawiau lleol a chenedlaethol ar adnabod ac asesu dysgwyr ag ADY, a'u rôl wrth roi'r canllawiau ar waith?
- A oes digon o amser heb addysgu i'r Cydlynnydd ADY gyflawni ei rôl?
- A yw'r Cydlynnydd ADY yn meddu ar gymwysterau a phrofiad priodol? Yn y cyddestun hwn, dylai arolygwyr gofio bod profiad a meysydd arbenigedd staff yr un mor bwysig ag unrhyw gymwysterau penodol mewn ADY.

- Pa mor dda y mae staff dynodedig, yn cynnwys staff cymorth, yn deall ac yn cyflawni eu rolau yn effeithiol?
- A oes gan yr ysgol ddigon o staff sydd â'r medrau cywir i gynorthwyo dysgwyr yn effeithiol i sicrhau dilyniant a pharhad mewn dysgu?

Rôl y Cydlynnydd ADY

O dan y ddeddfwriaeth newydd, rhaid i'r holl ysgolion prif ffrwd a gynhelir a sefydliadau addysg bellach yng Nghymru ddynodi unigolyn fydd â chyfrifoldeb am gydlynu darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag ADY. Bydd yr unigolyn hwnnw'n cael ei adnabod fel cydlynnydd anghenion dysgu ychwanegol, neu CydADY. Dylai'r CydADY fod yn athro neu rywun â phrofiad blaenorol fel CydAAA.

Dylai lleoliadau ystyried set medrau a phrofiad yr unigolyn i sicrhau ei fod yn gallu cyflawni'r swyddogaethau a bennir yn y gyfraith. Dylai Cydlynwyr ADY fod yn hynod gymwys a dylai fod ganddynt arbenigedd mewn arfer sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, a delio a sbectrwm eang o ADY. Dylai Cydlynwyr ADY fynd ati i ymgymryd â hyfforddiant i gefnogi eu datblygiad proffesiynol parhaus. Nid yw dynodi Cydlynwyr ADY yn dileu cyfrifoldebau'r gweithlu ehangach; mae cyfrifoldeb gan bob aelod o staff sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc ag ADY am sicrhau bod anghenion eu dysgwyr yn cael eu nodi a'u diwallu.

Y CydADY yw'r unigolyn sydd, ar lefel strategol, yn sicrhau bod anghenion pob dysgwr ag ADY yn y lleoliad addysg yn cael eu diwallu. Mae'r rôl yn un strategol o fewn y lleoliad addysg, ac felly, dylai naill ai ffurfio rhan o'r uwch dîm arweinyddiaeth neu gael llinell gyfathrebu glir i'r uwch dîm arweinyddiaeth.

Rôl Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol yn y Blynyddoedd Cynnar (SAADYBC)

Mae gan awdurdodau lleol rôl sylweddol mewn cynorthwyo darparwyr y Blynyddoedd Cynnar (gweler Penodau 10 ac 11 y Cod i gael mwy o wybodaeth), yn cynnwys lleoliadau nas cynhelir, i fodloni gofynion y Cod ADY. Erbyn hyn, mae angen i bob awdurdod lleol gael Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol y Blynyddoedd Cynnar (SAADYBC) i gyflawni ei rwymedigaethau o dan y ddeddf.

Bydd gan SAADYBC yr awdurdod lleol ran bwysig mewn gwella nodi anghenion yn gynnar; sefydlu llwybrau cyfeirio a chodi ymwybyddiaeth ymhlith partneriaid amlasiantaethol; sicrhau cynllunio gwell ar gyfer darpariaeth yn y dyfodol; a helpu sicrhau bod gweithlu'r blynyddoedd cynnar yn meddu ar y medrau, y mecanweithiau a'r offer priodol i gynorthwyo plant ifanc ag ADY. **Dylai arolygwyr nodi nad yw'n ddisgwyliad mwyach y dylai lleoliadau nas cynhelir gael eu cydlynnydd anghenion dysgu ychwanegol (CydADY) eu hunain.**

I gael mwy o arweiniad ar rôl y CydADY a'r SAADYBC, gweler: [Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru 2021](#).

Rôl y llywodraethwyr

- I ba raddau y mae'r llywodraethwr dynodedig yn "hyrwyddwr" ar gyfer dysgwyr ag ADY?
- Pa mor effeithiol y mae'r llywodraethwr dynodedig yn dwyn yr uwch dîm arweinyddiaeth i gyfrif am y safonau a'r ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr ag ADY?

Rheoli adnoddau

- A yw'r ysgol yn dyrannu digon o adnoddau i ddiwallu anghenion dysgwyr ag ADY?
- A gaiff adnoddau eu gweddu'n dda i anghenion dysgwyr ag ADY?
- A gaiff adnoddau arbenigol, er enghraifft offer technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh), cymhorthion radio a systemau maes sain, eu defnyddio'n dda i alluogi dysgwyr ag ADY i fanteisio ar y cwricwlwm yn llawn?
- A oes gan yr ysgol hanes o ddarpariaeth gyllid briodol ar gyfer dysgwyr ag ADY?
- A all yr ysgol ddangos effaith neu werth ei phenderfyniadau gwario o ran ADY?
- A yw'r ysgol wedi'i haddasu'n ffisegol i ddiwallu anghenion dysgwyr yn briodol?
- A oes cyfleusterau newid priodol ar gyfer dysgwyr ag anabledau?

Ymgysylltu â rhieni a gofalwyr

- A oes gan yr ysgol gysylltiadau cryf â rhieni a gofalwyr dysgwyr ag ADY sy'n eu helpu i barhau â dysgu gartref?
- Pa mor effeithiol y mae'r ysgol yn sefydlu perthnasoedd cynhyrchiol gyda rhieni a gofalwyr dysgwyr ag ADY? A yw rhieni a gofalwyr yn teimlo eu bod yn cael cymorth da gan yr ysgol?
- A gaiff rhieni a gofalwyr eu helpu i ddeall gweithdrefnau, yn cynnwys gweithdrefnau asesu statudol, ac a allant gael mynediad at gofnodion ac adroddiadau yn ymwneud â'u plant?
- A yw'r ysgol yn sicrhau bod rhieni a gofalwyr yn gallu gweld ystod o wybodaeth gyfredol am anghenion neu anawsterau eu plant?

5.2 Prosesau hunanwerthuso a chynllunio gwelliant

- Pa mor dda y mae rheolwyr, ar bob lefel, yn deall beth sydd angen ei wneud i wella deilliannau a chynnydd ar gyfer dysgwyr ag ADY?
- A yw cynlluniau'n cynnwys ffocws digonol ar raddfa amser a chost gwneud addasiadau addas i'r amgylchedd ffisegol?
- Sut mae'r ysgol yn gwybod os yw'r CydADY yn cyflawni ei ddyletswyddau yn effeithiol?
- I ba raddau y caiff dosbarthiadau arbenigol awdurdodau lleol eu cynnwys mewn sicrhau ansawdd eu gwaith?
- A oes gan yr ysgol hanes cryf o ran gwella deilliannau a darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag ADY? Pa mor dda y mae arweinwyr yn sicrhau bod targedau ar gyfer dysgwyr ag ADY yn briodol o heriol, fel bod y dysgwyr hyn yn cyrraedd y safonau uchaf y maent yn abl i'w cyflawni?
- I ba raddau y mae'r CydADY yn rhannu ei wybodaeth gyda staff, a beth fu effaith hyn?
- Sut mae'r ysgol yn cynnwys barn dysgwyr ag ADY a'u rhieni a gofalwyr yn ei phrosesau hunanwerthuso?

5.3 Dysgu proffesiynol

- Sut mae'r ysgol wedi datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth pob aelod o staff o ran dysgwyr ag ADY?
- I ba raddau y mae'r ysgol yn defnyddio arbenigedd a gwybodaeth staff arbenigol i wella darpariaeth a deilliannau ar gyfer dysgwyr?
- A oes gan yr ysgol hanes cryf o gefnogi datblygiad proffesiynol staff cymorth arbenigol?
- A yw staff wedi cael eu hyfforddi'n briodol i ddeall diwygio ADY?

Atodiad 1: Trosolwg o ddeddfwriaeth ADY

Disodlodd Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 y ddeddfwriaeth flaenorol ynghylch ADY ac asesu pobl ifanc ag anawsterau ac / neu anabledau dysgu mewn addysg a hyfforddiant ôl-16.

Amcanion y Ddeddf

- 1 •Darparu darn unedig o ddeddfwriaeth i gynorthwyo plant a phobl ifanc 0-25 oed ag anghenion dysgu ychwanegol mewn darparwyr a sefydliadau addysg bellach;
- 2 •Hyrwyddo proses asesu, gynllunio a monitro integredig a chydweithredol, sy'n hwyluso ymyriadau cynnar, amserol ac effeithiol; a
- 3 •Chael system deg a thryloyw ar gyfer darparu gwybodaeth a chynghor, ac ar gyfer datrys pryderon ac apeliadau.

Cefnogir yr amcanion gan yr 11 nod canlynol:

1. Cyflwyno'r term 'anghenion dysgu ychwanegol (ADY)'

Disodlodd y Ddeddf y termau 'anghenion addysgol arbennig (AAA)' ac 'anawsterau ac / neu anabledau dysgu (AAD)' â'r term 'anghenion dysgu ychwanegol (ADY)'.

2. Ystod oedran 0 i 25

Mae un system ddeddfwriaethol yn ymwneud â'r cymorth a roddir i blant a phobl ifanc rhwng 0 a 25 oed sydd ag ADY.

3. Cynllun unedig

Creodd y Ddeddf un cynllun statudol (y CDU) i ddisodli'r amrywiaeth flaenorol o gynlluniau AAA neu AAD statudol ac anstatudol ar gyfer dysgwyr mewn ysgolion ac addysg bellach.

4. Cyfranogiad cynyddol plant a phobl ifanc

Mynnodd y Ddeddf y dylid bob amser ystyried barn dysgwyr fel rhan o'r broses gynllunio, ynghyd â barn eu rhieni a'u gofalwyr. Mae'n hanfodol bod plant a phobl ifanc yn ystyried y broses gynllunio yn rhywbeth sy'n cael ei wneud gyda nhw yn hytrach nag iddyn nhw.

5. Dyheadau uchel a deilliannau gwell

Bydd pwyslais CDUau ar drefnu darpariaeth sy'n cyflawni deilliannau gwirioneddol sy'n cyfrannu'n ystyrion at y plentyn neu'r unigolyn ifanc yn cyflawni ei lawn botensial.

6. System symlach a llai gwrthwynebol

Dylai'r broses o lunio a diwygio CDU fod yn symlach o lawer na'r broses flaenorol o ran datganiadau o AAA.

7. Cydweithio cynyddol

Mae'r system newydd yn annog cydweithio a rhannu gwybodaeth yn well rhwng asiantaethau, sy'n hanfodol i sicrhau bod anghenion yn cael eu nodi'n gynnar, a bod y cymorth cywir yn cael ei roi ar waith i alluogi plant a phobl ifanc i gyflawni deilliannau cadarnhaol.

8. Osgoi anghytundebau a datrys anghytundeb yn gynharach

Mae'r system newydd yn canolbwyntio ar sicrhau, lle mae anghytundeb ynghylch CDU neu'r ddarpariaeth y mae'n ei chynnwys, y caiff y mater ei ystyried a'i ddatrys ar y lefel fwyaf lleol posibl.

9. Hawliau apelio clir a chyson

Lle na ellir datrys anghytundebau ynghylch cynnwys CDU ar y lefel leol, mae'r Ddeddf yn sicrhau bod gan blant a phobl ifanc (a'u rhieni a gofalwyr yn achos y rhai sydd o dan 16 oed) hawl i apelio i dribiwnlys.

10. Y Cod ADY

Mae'r Cod ADY yn darparu set o bamedrau clir, y gellir eu gorfodi'n gyfreithlon, y mae'n rhaid i awdurdodau lleol a'r sefydliadau eraill hynny sy'n gyfrifol am gyflwyno gwasanaethau ar gyfer plant a phobl ifanc ag ADY, weithredu oddi mewn iddynt.

11. System ddwyieithog

Mae'r Ddeddf yn mynnu bod rhaid i wasanaethau ystyried p'un a oes angen darpariaeth ddysgu ychwanegol ar blentyn neu berson ifanc yn Gymraeg. Os felly, rhaid eu dogfennu yn y CDU, a rhaid cymryd 'yr holl gamau rhesymol' i sicrhau bod y ddarpariaeth yn Gymraeg.

Atodiad 2: Cynlluniau Datblygu Unigol (CDUau)

Mae CDUau yn gynlluniau statudol ar gyfer dysgwyr ag ADY sy'n cynnwys disgrifiad o ADY unigolyn, disgrifiad o'r ddarpariaeth ddysgu amgen (DDdA) sydd ei hangen ar gyfer anhawster neu anabledd dysgu dysgwr, ac unrhyw beth arall sy'n ofynnol neu wedi'i awdurdodi gan, neu o dan, Ran 2 y Ddeddf ADY. Yn ystod cyfnod cyflwyno graddol y Ddeddf ADY, efallai bydd gan rai dysgwyr ddatganiad o anghenion addysgol arbennig (AAA) o hyd.

Bydd gan y plant hynny sy'n derbyn gofal gynlluniau ychydig yn wahanol sy'n ffurfio rhan o'u cynllun addysg personol (CAP).

Hefyd, bydd CDUau yn disodli datganiadau o AAA a chynlluniau addysg unigol (CAUau) ar gyfer dysgwyr a gynorthwyir ar hyn o bryd trwy Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar neu Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar a Mwy. Mae cymhwyso'r profion i sefydlu p'un a oes gan blentyn o dan yr oedran gorfodol ADY ychydig yn wahanol ar gyfer y rhai sydd o oedran ysgol gorfodol. Ceir mwy o wybodaeth am leoliadau nas cynhelir yn Atodiad 6.

Dylai arolygwyr ystyried y cwestiynau canlynol wrth werthuso'r cynlluniau hyn:

- A yw'r cynllun yn cynnwys proffil y person ifanc?
- A oes gan y cynllun linell amser o ddigwyddiadau allweddol ar gyfer y person ifanc?
- A yw'r cynllun yn cynnwys manylion am anghenion dysgu ychwanegol y dysgwr?
- A yw'r cynllun yn cynnwys manylion penodol am y ddarpariaeth sydd ei hangen i gynorthwyo'r plentyn?
- A yw'r cynllun yn nodi strategaethau y dylai staff eu defnyddio?
- Sut mae'r ysgol yn gwybod os yw staff yn gyson wrth ddefnyddio'r strategaethau a nodwyd?
- A yw'r cynllun yn cynnwys targedau sy'n fesuradwy ac yn briodol i'r anhawster a nodwyd?
- A yw targedau yn berthnasol ac yn ddigon heriol?
- A oes gan y cynllun ddyddiad dechrau ac adolygu?
- A yw'r cynllun yn cynnwys barn y rhieni a'r gofawyr a'r dysgwr?
- A oes tystiolaeth glir o gynnydd y mae'r plentyn yn ei wneud o ran y targedau ar gyfer gwella?
- A yw'r cynllun yn cynnwys gwybodaeth ddiweddar am asesiadau a chyflawniad?
- A gaiff dysgwyr eu cynnwys mewn gosod eu targedau ac adolygu eu cynnydd?
- A gaiff rhieni a gofawyr eu cynnwys mewn gosod ac adolygu targedau a chynnydd?
- A yw pob un o'r staff sy'n gweithio gyda dysgwyr ag ADY yn ymwybodol o'r targedau a'r gweithdrefnau monitro ar gyfer unigolion?
- A gafodd y cynllun ei greu trwy broses arfer yn canolbwyntio ar yr unigolyn?
- A yw'r cynllun yn dangos pwy sy'n gyfrifol am bob amcan?
- A yw'r cynllun yn rhoi manylion i gefnogi a chynllunio trosglwyddiadau yn y dyfodol?
- A yw'r cynllun yn cynnwys gwybodaeth am deithio i'r ysgol? (Ile bydd angen)

Dylai arolygwyr sicrhau bod y darparwr yn ymwybodol o'r dyletswyddau ar ysgolion a

gynhelir ac awdurdodau lleol o ran plant mewn ysgolion a gynhelir yng Nghymru.

I gael mwy o fanylion am gynnwys angenrheidiol CDU, gweler [Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru 2021](#).

Atodiad 3: Darpariaeth arbenigol mewn ysgolion a gynhelir

Categori 1: Dosbarthiadau arbenigol a ariennir gan awdurdodau lleol

Yn aml, cyfeirir at y dosbarthiadau hyn fel dosbarthiadau / canolfannau cymorth dysgu, cyfleusterau addysgu estynedig neu ganolfannau adnoddau dysgu. Cânt eu hariannu gan yr awdurdod lleol a'u lleoli mewn ysgolion prif ffrwd. Mae'r ALI, mewn cysylltiad â'r ysgol, yn rhoi dysgwyr yn y dosbarthiadau hyn, fel arfer trwy system banel. Gallai dysgwyr sy'n mynychu'r dosbarth fod yn byw y tu allan i ddalgylch yr ysgol. Mae'r dysgwyr fel arfer ar gofrestr yr ysgol.

Darperir dosbarthiadau arbenigol ALI ar gyfer plant sydd ag anghenion na ellir eu diwallu fel arfer mewn dosbarth prif ffrwd. Fel arfer, bydd gan ddysgwyr sy'n mynychu dosbarth arbenigol ALI angen addysgol arbennig, er enghraifft awtistiaeth, anawsterau lleferydd, cyfathrebu ac iaith, anawsterau dysgu difrifol, nam ar y golwg neu nam ar y clyw, neu anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol.

Bydd dysgwyr yn elwa ar lefelau staffio uwch nag yn y brif ffrwd, a bydd staff fel arfer yn meddu ar gymwysterau, gwybodaeth neu brofiad arbenigol mewn gweithio gyda'r anghenion nodedig sydd gan ddysgwyr. Yn dibynnu ar eu hangen, gallai rhai dysgwyr gael eu haddysgu bron yn gyfan gwbl yn y dosbarth arbenigol, a gallai dysgwyr eraill elwa ar gael eu haddysgu ochr yn ochr â'u cyfoedion yn y brif ffrwd.

Arolygu dosbarthiadau arbenigol a ariennir gan awdurdodau lleol

Os oes un neu fwy o ddysgwyr sy'n mynychu dosbarth arbenigol ar gofrestr yr ysgol, byddwn yn arolygu'r ddarpariaeth fel rhan o'r ysgol brif ffrwd. Mae'r sbardunau a ddarperir yn erbyn y pum maes arolygu'r un mor berthnasol i ddosbarthiadau arbenigol awdurdodau lleol. Yn ychwanegol, dylai arolygwyr ystyried y cwestiynau canlynol:

- Faint y mae dysgwyr yn y dosbarth arbenigol yn elwa ar brofiadau dysgu ar draws yr ysgol gyfan?
- Pa mor briodol yw'r cwricwlwm a gynigir yn y dosbarth arbenigol i ddiwallu anghenion pob un o'r dysgwyr?
- Pa mor dda y defnyddir yr arbenigedd yn y dosbarth arbenigol i wella deilliannau ar gyfer dysgwyr ag ADY ar draws yr ysgol?

Categori 2: Adnodd addysgu ychwanegol sy'n rhan o ysgol arbennig ond wedi'i leoli ar safle'r ysgol brif ffrwd. Mae gan ddysgwyr gofrestrriad deuil

Dylech arolygu'r deilliannau a gyflawnir gan ddysgwyr yn yr adnodd ychwanegol. Yn ysgrifenedig, dylech barhau i adrodd ar berfformiad ysgol gyfan, yn cynnwys y dysgwyr hyn. Fodd bynnag, lle bo modd, dylech hefyd adrodd yn fras ar y cynnydd a wnaed gan y dysgwyr hyn er mwyn gallu ystyried eu cynnydd yn yr arolygiad o'r ysgol arbennig. Fodd bynnag, ni ddylech werthuso'r ddarpariaeth addysgol na'r arweinyddiaeth, oni bai fod pennaeth yr ysgol brif ffrwd yn cyflogi ac yn rheoli'r athrawon yn yr adnodd addysgu ychwanegol. Bydd darpariaeth ac arweinyddiaeth yn cael eu harolygu fel rhan o arolygiad o'r ysgol arbennig.

Categori 3: Adnodd addysgu ychwanegol sy'n rhan o ysgol arbennig ond wedi'i leoli ar safle'r ysgol brif ffrwd. Nid oes gan ddysgwyr gofrestriad deul – maent ar gofrestr yr ysgol arbennig. Caiff staff eu cyflogi gan yr ysgol arbennig

Ni ddylech arolygu'r math hwn o ddarpariaeth fel rhan o'r ysgol brif ffrwd. Ni fydd yr arolygiad o'r ddarpariaeth hon yn cael ei gynnal fel rhan o'r arolygiad o'r ysgol arbennig. Gallech ystyried p'un a gaiff presenoldeb yr adnodd addysgu ychwanegol unrhyw effaith gadarnhaol o fewn yr ysgol brif ffrwd, fel y byddech ar gyfer unrhyw bartneriaethau eraill.

Categori 4: Adnodd addysgu ychwanegol, sydd wedi'i leoli ar safle ysgol brif ffrwd, ond wedi'i gofrestru fel UCD

Ni ddylech arolygu'r UCD hon fel rhan o arolygiad yr ysgol, gan y bydd arolygiad ar wahân yn cael ei gynnal. Gallech ystyried p'un a yw presenoldeb yr adnodd addysgu ychwanegol yn cael unrhyw effaith gadarnhaol o fewn yr ysgol brif ffrwd, fel y byddech ar gyfer unrhyw bartneriaethau eraill. Hefyd, gallem arolygu'r ddarpariaeth Addysg Heblaw yn yr Ysgol yn ystod yr arolygiad o'r awdurdod lleol. Fodd bynnag, os oes gan rai dysgwyr gofrestriad deul, mae'r egwyddorion yn berthnasol, fel yng nghategori 2 uchod.

Categori 5: Unrhyw adnodd addysgu ychwanegol arall sydd ar safle'r ysgol ond nid yw'n gweddu i gategorïau 1-4

Ni ddylech arolygu'r ddarpariaeth hon. Dylech roi gwybod i'r Cydlynnydd Arolygu, drwy ffonio 02920 446446, am ddarpariaeth adnoddau sy'n disgyn i gategori 5. Gallai'r ddarpariaeth hon gynnwys y nodweddion canlynol:

- Mae dysgwyr yn cymryd rhan mewn trefniadau cwricwlwm amgen nad ydynt yn cael eu hariannu gan yr ysgol.
- Mae'r awdurdod lleol yn ariannu a rheoli'r ddarpariaeth yn uniongyrchol.
- Mae'r awdurdod lleol yn ariannu ysgolion allanol i gynnal y ddarpariaeth.

Atodiad 4: Cwestiynau ychwanegol i'w gofyn wrth arolygu darpariaeth ar gyfer dysgwyr ag ymddygiad heriol

Efallai bod gan yr ysgol ddarpariaeth 'cynhwysiant', 'anogaeth' neu 'gymorth dysgu' i gynorthwyo dysgwyr sy'n tarfu ar wersi. Dylai arolygwyr ystyried y cwestiynau canlynol wrth werthuso'r dysgu hwn a darpariaeth:

- A oes llwybr cyfeirio clir i fanteisio ar y ddarpariaeth hon, ac a ddefnyddir y system hon yn briodol?
- Pa mor dda y mae polisïau'r ysgol yn nodi'r trefniadau ar gyfer manteisio ar y ddarpariaeth?
- Pa mor dda y mae uwch arweinwyr yn dadansoddi effeithiolrwydd strategaethau'r ysgol – a ydynt yn ymwybodol o batrymau ailadroddus neu gyson o dynnu allan o ddosbarth un athro neu bwnc?
- A yw uwch arweinwyr yn defnyddio dadansoddi patrymau i benderfynu pryd mae angen cymorth ychwanegol ar ddysgwyr neu athrawon?
- Pa mor dda y caiff camau pellach eu cymryd, fel defnyddio cynorthwywyr cymorth, hysbysu rhieni a gofawyr, cosbau wedi'u cynllunio? (Edrychwch ar bryd, pam, pa mor aml a beth.)
- Beth yw rôl staff sy'n cynorthwyo dysgwyr yn y ddarpariaeth? Pa mor dda y maent wedi eu hyfforddi i gyflawni'r rôl hon? Pa mor dda y cânt eu cynorthwyo gan arweinwyr yn yr ysgol?
- Pa mor effeithiol yw'r addysgu a'r dysgu yn y ddarpariaeth 'cynhwysiant'?
- A yw'r cymorth a'r ymyriadau yn gweddu i anghenion dysgwyr?
- A yw ymddygiad dysgwyr yn gwella yn ystod eu cyfnod yn y ddarpariaeth – sut dangosir tystiolaeth o hyn?
- A gaiff ymddygiad gwell ei gynnal wedi iddynt ddychwelyd i'w dosbarthiadau arferol?

Atodiad 5: Y system AAA flaenorol

Er na chaiff y camau a'r termau hyn eu hadlewyrchu yn y ddeddfwriaeth bresennol, gellir defnyddio rhai o'r rhain o hyd yn ystod y cyfnod pontio.

Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar

Yn y gorffennol, pan fyddai ymarferwr addysg gynnar a oedd yn gweithio gyda'r plentyn o ddydd i ddydd, neu'r Cydlynnydd AAA, yn nodi bod gan blentyn AAA, roedd yn dyfeisio ymyriadau a oedd yn ychwanegol neu'n wahanol i'r rhai oedd yn cael eu darparu fel rhan o gynrig cwricwlwm a strategaethau arferol y lleoliad.

Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar a Mwy

Nodweddwyd Gweithredu yn y Blynyddoedd Cynnar a Mwy gan ymglymiad gwasanaethau cymorth allanol a oedd yn gallu helpu ysgolion addysg gynnar trwy roi cyngor ar CAUau a thargedau newydd, darparu asesiadau mwy arbenigol, rhoi cyngor ar ddefnyddio strategaethau neu ddeunyddiau newydd neu arbenigol, a darparu cymorth ar gyfer gweithgareddau mewn rhai achosion.

Gweithredu gan yr Ysgol

Yn y gorffennol, pan oedd athro dosbarth neu'r Cydlynnydd AAA yn nodi plentyn ag AAA, roedd yr athro dosbarth yn darparu ymyriadau a oedd yn ychwanegol neu'n wahanol i'r rhai a oedd yn cael eu darparu fel rhan o gynrig cwricwlwm a strategaethau gwahaniaethol arferol yr ysgol.

Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy

O dan ddeddfwriaeth flaenorol, roedd cais am gymorth gan wasanaethau allanol yn debygol o ddilyn penderfyniad a wnaed gan y Cydlynnydd AAA a chydweithwyr, trwy ymgynghori â rhieni a gofaluwyr, mewn cyfarfod i adolygu CAU y plentyn. Dylai ysgolion fod wedi ymgynghori ag arbenigwyr bob amser pan oeddent yn gweithredu ar ran plentyn trwy Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy.

Cais ysgol am asesiad statudol

Pan gaiff cais am asesiad statudol ei wneud gan ysgol i ALI, bydd y plentyn wedi dangos ei fod yn destun pryder sylweddol. Bydd yr ALI yn gofyn am dystiolaeth gan yr ysgol fod unrhyw strategaeth neu raglen sy'n cael ei rhoi ar waith ar gyfer y plentyn dan sylw wedi parhau am gyfnod rhesymol heb lwyddiant, ac y rhoddwyd cynnig ar ddewisiadau eraill, neu'r rhesymau pam nad yw hyn wedi digwydd.

Datganiad o anghenion addysgol arbennig

Ar ôl i'r holl gyngor y gofynnwyd amdano ar gyfer yr asesiad statudol ddod i law, rhaid i'r ALI benderfynu p'un a ddylid llunio datganiad. Gallai'r ALI benderfynu cymaint yw graddau anhawster dysgu'r plentyn a natur y ddarpariaeth sy'n

angenrheidiol i ddiwallu AAA y plentyn fel bod angen i'r ALI bennu darpariaeth addysgol arbennig y plentyn trwy ddatganiad.

Nodyn yn lle datganiad

Yn y gorffennol, o fewn pythefnos i gwblhau'r asesiad statudol, roedd yn rhaid i'r awdurdod lleol benderfynu p'un a oeddent am wneud datganiad. Gallai'r ALI ystyried cyhoeddi nodyn yn lle datganiad. Gallai fod yn briodol i fformat nodyn yn lle datganiad ddilyn fformat y datganiad yn fras, er bod gwahaniaeth yn statws cyfreithiol y ddwy ddogfen.

Y cynlluniau unigol mwyaf cyffredin o dan y system flaenorol	
Datganiad o Anghenion Addysgol Arbennig	Rhodddwyd datganiadau o AAA i ddysgwyr â'r anghenion mwyaf cymhleth. Mae'r datganiad a wnaed yn ofyniad cyfreithiol, a dylai'r dysgwr dderbyn y ddarpariaeth a nodwyd.
Cynllun Addysg Unigol (CAU)	Dogfen a oedd yn cynorthwyo athrawon i gynllunio ar gyfer cynnydd dysgwyr ag AAA. Yn gyffredinol, roeddent yn amlinellu targedau personol, y cymorth a ddarparwyd i helpu'r dysgwr fodloni'r targedau, a sut bydd yr ysgol yn adolygu cynnydd dysgwyr yn erbyn targedau.
Cynllun Ymddygiad Unigol (CYU)	Defnyddiwyd y cynllun hwn ar gyfer dysgwyr a oedd yn cael anhawster rheoli eu hymddygiad.
Cynllun Gofal Iechyd Unigol (CGIU)	Yn y gorffennol, roedd CGIUau yn hanfodol ble mae anghenion gofal iechyd yn gymhleth, yn anwadad, yn rhai tymor hir neu ble mae risg uchel y bydd angen ymyrraeth frys. Ar gyfer dysgwyr ag AAA, roedd y cynllun hwn ynghlwm wrth eu Datganiad o AAA, eu CAU neu gynllun dysgu unigol.
Cynllun Cymorth Bugeiliol (CCB)	Dogfen a oedd yn datgan y cymorth yr oedd angen ei ddarparu i atal dysgwr rhag cael ei wahardd neu atal gweithgarwch troseddol.
Cynllun Trafod yn Gorfforol yn Gadarnhaol (PHP)	Defnyddiwyd y cynllun hwn ar gyfer dysgwyr a oedd yn cael anhawster rheoli eu hymddygiad, ac mae'n amlinellu'r sefyllfaoedd a allai sbarduno rhai ymddygiadau, strategaethau ataliol a'r strategaethau lleddfu sydd fwyaf effeithiol.

Mathau o gynllun unigol a ddefnyddir o dan Ddeddf ADY 2018	
Cynllun Datblygu Unigol (CDU)	Mae CDU yn gynllun statudol a gynhelir gan ysgol, sefydliad AB neu awdurdod lleol sy'n amlinellu disgrifiad o ADY plentyn neu berson ifanc, y ddarpariaeth ddysgu ychwanegol (DDdY) sydd ei hangen ar gyfer ei anhawster neu anabledd dysgu, a gwybodaeth gysylltiedig arall. Yn wahanol i ddatganiad o AAA, bydd CDUau yn cael eu darparu i'r holl blant a phobl ifanc ag ADY, ni waeth pa mor ddifrifol neu gymhleth yw eu hanghenion. Bydd statws statudol y CDU yr un fath ni waeth beth yw anghenion y plentyn neu'r person ifanc, gyda'r un hawliau apelio i Dribiwnlys Addysg Cymru ar gyfer unrhyw un sydd â CDU. Mae'r CDU wedi'i fwriadu i fod yn ddogfen hyblyg a fydd yn amrywio o ran hyd a chymhlethdod, yn dibynnu ar wahanol anghenion dysgwyr a'r ffordd y mae anghenion dysgwr unigol yn datblygu ac yn newid dros gyfnod.
Cynllun Addysg Personol (CAP)	Dogfen statudol sy'n amlinellu anghenion dysgu plant sy'n derbyn gofal. Bydd y CDU yn cael ei ymgorffori yn y CAP a gynhelir gan yr awdurdod lleol sy'n gofalu am y plentyn.

Atodiad 6: ADY mewn lleoliadau nas cynhelir

Sefydlu p'un a oes gan blentyn o dan oedran ysgol gorfodol ADY.

Mae cymhwyso'r profion i sefydlu p'un a oes gan blentyn o dan oedran ysgol gorfodol ADY ychydig yn wahanol ar gyfer y rhai sydd o oedran ysgol gorfodol.

Y prawf cyntaf o hyd yw p'un a oes gan y plentyn anhawster neu anabledd dysgu, ond mae ystyr hynny ychydig yn wahanol. Mae ynglŷn â ph'un a yw'r plentyn, pan fydd o oedran ysgol gorfodol, yn debygol o gael y canlynol, neu byddai ganddo'r canlynol pe na bai unrhyw ddarpariaeth ddysgu ychwanegol yn cael ei threfnu:

- i. cryn dipyn yn fwy o anhawster yn dysgu na mwyafrif y dysgwyr eraill o'r un oedran, neu
- ii. anabledd (o fewn ystyr Deddf Cydraddoldeb 2010) sy'n atal neu'n rhwystro'r plentyn rhag defnyddio cyfleusterau ar gyfer addysg neu hyfforddiant o fath a ddarperir yn gyffredinol ar gyfer plant eraill o'r un oedran mewn ysgolion prif ffrwd a gynhelir.

Mae'r ail brawf hefyd yr un fath â'r prawf ar gyfer plant hŷn a phobl ifanc, sef p'un a oes angen darpariaeth ddysgu ychwanegol ar gyfer yr anhawster neu'r anabledd dysgu. Fodd bynnag, ar gyfer plant o dan dair oed, mae darpariaeth ddysgu ychwanegol yn golygu darpariaeth addysgol o unrhyw fath. Ar gyfer y rhai sy'n 3 oed ac yn hŷn, mae darpariaeth ddysgu ychwanegol yn golygu'r un fath â darpariaeth ar gyfer plant o oedran ysgol gorfodol a phobl ifanc (fel yr amlinellir uchod). Mae'r diffiniad o ddarpariaeth ddysgu ychwanegol ar gyfer plant o dan dair oed ychydig yn wahanol i adlewyrchu'r ffaith nad yw'r plant hyn mewn oedran ble mae addysg a gynhelir ar gael fel mater o drefn.

Gall darpariaeth ddysgu ychwanegol ar gyfer y rhai o dan dair oed fod ar lawer o ffurfiau; er enghraifft, gwaith grŵp neu gymorth unigol – ble mae'n ddarpariaeth addysgol o unrhyw fath. Gallai hyn, er enghraifft, gynnwys darpariaeth addysgol mewn Dechrau'n Deg neu gymorth iechyd, corfforol, cyfathrebu neu synhwyraidd arbenigol. Gellir cynnal hyn mewn lleoliad addysg neu yn rhywle arall.

ADY a'r llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu gofal ac addysg mewn lleoliadau rheoledig nad ydynt yn ysgolion sy'n gymwys am gyllid ar gyfer addysg ran-amser.

Mae angen i arolygwyr adrodd ar effeithiolrwydd darpariaeth anghenion dysgu ychwanegol y lleoliad bron ym mhob un o'r chwe thema. Fodd bynnag, bydd hyn yn bennaf fel rhan o Thema 3 'Gofal a datblygiad'.

Cyfrifoldeb arolygwyr Estyn ac AGC yw casglu tystiolaeth i gefnogi gwerthuso effeithiolrwydd darpariaeth ADY y lleoliad ar gyfer yr holl blant rhwng 0 a 12 a allai fynychu'r lleoliad. Dylai arolygwyr ystyried tystiolaeth ategol o ystod o ffynonellau cyn llunio barn ar hyn.

Yn adran 2.1 '**Pa mor dda y mae plant yn caffael medrau ac yn gwneud cynnydd priodol yn eu dysgu?**', dylai arolygwyr werthuso effeithiolrwydd darpariaeth ADY y lleoliad trwy ystyried:

- a yw plant yn gwneud cynnydd da yn eu dysgu o'u manau cychwyn unigol?

Yn adran **3.3 'Pa mor dda y mae ymarferwyr yn hyrwyddo datblygiad plant ac yn diwallu eu hanghenion unigol?'**, dylai arolygwyr ystyried:

- y graddau y mae'r lleoliad yn cynnig mynediad llawn at bob maes dysgu i blant ag ADY
- pa mor dda y mae'r lleoliad yn nodi, yn asesu ac yn ymateb i anghenion unigol plant
- pa mor dda y mae'r lleoliad yn integreiddio, yn cefnogi ac yn darparu ar gyfer plant ag ADY, fel eu bod yn gwneud cynnydd da yn unol â'u cam datblygu
- y graddau y mae ymarferwyr yn deall ac yn ymateb i anghenion unigol
- pa mor effeithiol y mae'r lleoliad yn cynnal adolygiadau rheolaidd yn canolbwyntio ar unigolion o gynnydd plant sy'n cynnwys rhieni a gofawyr a'r holl asiantaethau niferus perthnasol
- defnyddio gwasanaethau arbenigol, fel Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol y Blynyddoedd Cynnar, gwasanaethau iechyd, seicolegol, cludo a chymdeithasol, a'u cyfraniad.

Yn adran **4.1 'Pa mor dda y mae ymarferwyr yn cynllunio profiadau dysgu sy'n diwallu anghenion plant?'**, dylai arolygwyr ystyried:

- pa mor dda y mae ymarferwyr yn cynllunio profiadau dysgu a chwarae i ddiwallu anghenion yr holl blant, yn cynnwys y rhai ag ADY.

Yn adran **4.2 'Pa mor dda y mae ymarferwyr yn addysgu ac yn asesu plant?'**, dylai arolygwyr ystyried:

- y graddau y mae ymarferwyr yn meddu ar wybodaeth gyfoes am ddatblygiad plant ac effaith anghenion dysgu ychwanegol ar ddatblygiad
- a oes ganddynt ddisgwyliadau uchel o'r holl blant, yn cynnwys plant ag anghenion dysgu ychwanegol

Yn adran **5.2 'Pa mor dda y mae arweinwyr yn sicrhau addasrwydd a defnydd y safle?'**, dylai arolygwyr ystyried:

- y graddau y mae'r holl blant ag ADY yn cael yr un cyfle i fanteisio ar gyfleusterau, adnoddau a gweithgareddau'r lleoliad
- a oes digon o le a chyfleusterau i ddiwallu anghenion plant ag ADY.

Yn adran **6.3 'Pa mor effeithiol y caiff staff ac adnoddau eu rheoli'**, dylai arolygwyr werthuso effeithiolrwydd darpariaeth ADY y lleoliad trwy sicrhau:

- bod digon o ymarferwyr sy'n meddu ar gymwysterau a phrofiad priodol o weithio gyda phlant ifanc ag ADY a bod y rhain yn cael eu defnyddio'n briodol.

Yn adran **6.4 'Pa mor effeithiol yw partneriaethau?'**, dylai arolygwyr ystyried:

- Pa mor glir yw'r lleoliad ynglŷn â'i rôl a'i gyfrifoldebau i sefydlu ymddiriedaeth a chyfathrebu clir rhwng partneriaid.

- Pa mor dda y mae'r lleoliad yn gweithio gyda rhieni a gofalwyr, SAADYBC a phartneriaid eraill i gynorthwyo plant ag ADY.

Cwestiynau ar gyfer yr arweinwyr mewn lleoliadau nas cynhelir

- Pa mor ymwybodol yw'r lleoliad o'r cod ADY gorfodol a sut mae'n effeithio arnyn nhw?
- Pa mor ymwybodol yw'r lleoliad fod gan eu hawdurdod lleol Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol y Blynyddoedd Cynnar (SAADYBC) dynodedig, ac a ydynt yn ymwybodol o'r modd y mae rôl y swyddog yn effeithio arnyn nhw?
- Pa mor ymwybodol yw'r lleoliad o'r wybodaeth y mae'r ALI wedi'i rhannu â rhieni a gofalwyr ynghylch ADY, SAADYBC yr ALI a'r system ADY?
- A yw'r lleoliad wedi cael gwybodaeth neu hyfforddiant gan yr ALI sy'n eu galluogi i helpu'r awdurdod lleol wrth gyflawni ei swyddogaethau ADY o ran plentyn sydd ag ADY?
- A yw'r hyfforddiant wedi eu gwneud yn ymwybodol o'r egwyddorion sy'n ategu'r system ADY a'r modd y mae hyn yn effeithio arnyn nhw (dull yn seiliedig ar hawliau; nodi'n gynnar, ymyrraeth ac integreiddio; cydweithio ac integreiddio; addysg gynhwysol; system ddwyieithog)?
- A yw'r lleoliad wedi cael gwybodaeth neu hyfforddiant gan yr ALI sy'n eu galluogi i ddeall y diffiniad o ADY a nodi p'un a oes gan blentyn o dan oedran ysgol gorfodol ADY? (pa mor hyderus ydynt yn gwneud hynny?)
- Pa hyfforddiant a chymorth y mae'r lleoliad wedi'i gael i gynorthwyo'r awdurdod lleol i fodloni gofynion CDU?
- Pa hyfforddiant a chymorth y mae'r lleoliad wedi'i gael i gynorthwyo'r awdurdod lleol i sicrhau bod gwybodaeth berthnasol am bontio yn cael ei chynnwys yn y CDU pan fydd plentyn yn gadael y lleoliad?
- A yw'r lleoliad wedi cael gwybodaeth neu hyfforddiant gan yr ALI sy'n eu galluogi i fod yn ymwybodol o ystod eang yr anawsterau neu anabledau dysgu a gwmpesir gan y cod?
- A yw'r awdurdod lleol wedi sicrhau bod y lleoliad a rhieni a gofalwyr yn gwybod am wasanaethau eirioli annibynnol er mwyn osgoi a datrys unrhyw anghytundebau ynghylch cymorth ADY neu ddarpariaeth ddysgu ychwanegol cyn gynted ag y bo modd?
- A yw'r lleoliad yn ymwybodol y bydd angen i wasanaethau, yn cynnwys lleoliadau nas cynhelir, ystyried p'un a oes angen darpariaeth ddysgu ychwanegol ar blentyn neu berson ifanc yn Gymraeg?

Atodiad 7: Byrfoddau cyffredin

AAA	Anghenion Addysgol Arbennig
AAC	Cyfathrebu Amgen ac Estynedig
AAD	Anawsterau ac / neu Anableddau Dysgu
AB	Addysg Bellach
ACEDd	Agweddau cymdeithasol ac emosiynol ar ddysgu
ACEY	Anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol
ADC	Anawsterau Dysgu Cymedrol
ADD	Anhwylder Diffyg Canolbwyntio
ADDLI	Anawsterau dysgu dwys a lluosog
ADHD	Anhwylder Diffyg Canolbwyntio a Gorfywiogrwydd
ADP	Anawsterau Dysgu Penodol
ADY	Anghenion Dysgu Ychwanegol
ALI	Awdurdod lleol
ALIICH	Anawsterau lleferydd, iaith a chyfathrebu
ASA	Anhwylder y Sbectrwm Awtistiaeth
AYECh	Anawsterau ymddygiadol, emosiynol a chymdeithasol
BILI	Bwrdd Iechyd Lleol
BSL	Iaith Arwyddion Prydain
CA	Cynorthwyydd Addysgu
CAA	Cynllun(io) Amlasiantaethol
CAIG	Cynllun Addysg, Iechyd a Gofal
CAMHS	Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed
CAP	Cynllun Addysg Personol
CAU	Cynllun Addysg Unigol
CCB	Cynllun cymorth bugeiliol
CCD	Cynorthwyydd cymorth dysgu
CCU	Cynllun(io) sy'n Canolbwyntio ar yr Unigolyn
CCUHP	Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn
CCUHPA	Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau
CDU	Cynllun Datblygu Unigol
CGIU	Cynllun Gofal Iechyd Unigol
CSA	Cyflwr y Sbectrwm Awtistiaeth
CydAAA	Cydlynedd Anghenion Addysgol Arbennig
CydADY	Cydlynedd Anghenion Dysgu Ychwanegol
CydADYBC	Cydlynedd Anghenion Dysgu Ychwanegol y Blynyddoedd Cynnar
CYU	Cynllun Ymddygiad Unigol
DDdY	Darpariaeth ddysgu ychwanegol
DELCO	Swyddog arweiniol clinigol addysg dynodedig

DGSA	Deddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd
EOTAS	Addysg heblaw yn yr ysgol
EWO	Swyddog Lles Addysg
FF	Teuluoedd yn Gyntaf
ICEM	Iechyd cymdeithasol, emosiynol a meddyliol
ISPI	Sefydliad ôl-16 arbennig annibynnol
MSI	Nam Amlsynnwyr
NC	Nam ar y Clyw
NG	Nam ar y golwg
NS	Nam ar y synhwyrau
PECS	System Gyfathrebu i Gyfnewid Lluniau ®
PDG	Plentyn sy'n Derbyn Gofal
PHP	Cynllun Trafod yn Gorfforol yn Gadarnhaol
SA	Gweithredu gan yr Ysgol
SA+	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy
SAA	Swyddog Adolygu Annibynnol
SAB	Sefydliad Addysg Bellach
SAdd.	Seicolegydd Addysg
SLD	Anawsterau Dysgu Difrifol
SSE	Saesneg â Chymorth Arwyddion
TAF	Tîm o Amgylch y Teulu
ThG	Therapi Galwedigaethol
ThLII	Therapydd Lleferydd ac Iaith
UCD	Uned Cyfeirio Disgyblion
VOCA	Cymhorthion Cyfathrebu Allbwn Llais